

જાહેર ના ઉપર ના ઉપર ના ઉપર

No. 88 M. 17. 52

Ref. No 98

Chandrabhan

સીવિજન કમિટીએ સુધારેલી ટકમટ બુકના પોરણ
મુદ્રણ ખાસ થઈકર શિક્ષકો પાસે નૈયાર કરાવેલી

II ગુજરાતી ૪-૫-૧૯૨૧
1921

હેલી ચોપડીના અર્થ.

197

પ્રકાશ

જુલેકર જેડીશનદાશ પ્રીતોવનદાશ

મલેક. જે. જે. એન્ડ કું.

હા. તાર એ. દિસ સામે—સુરત.

શકે ૧૯૨૨ સને ૧૯૨૧ સંવત ૧૯૫૦

કી. ૦-૩-૬

ધી "મુદ્ર" પ્રિ. પ્રેસમાં વિરલદાશ કીકાભાઈએ

જાપા દે. લીનકાનક—સુરત.

૮૨૮૮

સાચી જાણ સારી જાણ

સાચી જાણ સારી જાણ
સાચી જાણ સારી જાણ
સાચી જાણ સારી જાણ
સાચી જાણ સારી જાણ
સાચી જાણ સારી જાણ

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌપીરાક્ષિત વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૪૨૮૮ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ગુજરાતી પરિભાષાઓના
અધ્યયન

વિષય મિ ૪૪૪ : ૮૪૪.૬ - ૧૨૫

ગુજરાતી પહેલી ચોપડીના અર્થ.

ભાગ ૧ લો.

પાઠ ૧ લો.

અક્ષર-દરકત, હરફ
ઉઠ્યાં-ઉભા થયાં
આંગણમાં-આરણ પાસે
ધરણાં-દાગીના, જણસો
ફટાકડા-ટટા
લોપિયુ પે-જાણ માગીથી
જમીન ધુએ, અખોટ
કરે
દારખાનું-આતસખાણ
સંજોરી-એક જાતનો

ખાવાનો ઘઉંનો
ગળ્યો પદાર્થ
લગાવ-કપડાં [ગૂઢ
નિશાળ-રૂઢ, શિક્ષણ
રખ-છુટી
સંઘળાં-બધાં
રાજ-ખુશી
થોડાક-જરા દૂર
ભેગી-સમથે
ધોળે-મદદ બનાવે
ધુધરા-એક જાતનો

ખાવાનો ઘઉંનો
ગળ્યો પદાર્થ
દહાડા-દિવસ
સાથીઆ-ચોક, દેવની
પાસે અથવા ધર આ-
ગળ સુનાતાં કે લો-
ટનાં ચિત્રકાટે છે તે
જમવાનું-ખાવાનું
ફટકડ-ધડાધડ
હરખાય-ખુશી થાય

કવિતાના અર્થ—દિવાળીના દિવસમાં ઘેરઘેર દીવા થાય છે, અને ફટકડા ધડાધડ ફૂટે છે તેથી છોકરાંઓ બહુ ખુશી થાય છે.

પાઠ ૨. જો.

કચેરીઓ-કોરટો, દરખા-
સ્તી બેઠક, થાણું
મુસલમાન-મહમદગેમ
બરનો ધર્મ માનનાર

અવાડીઢિં-સાતે વારનું
ભેડું નામ
વિષે-અખત, સંબંધી
સહેબ-ગોરા લોક
જીભેરાત-ગુરવારની રાત
દેવળ દેહેરું, દેવનું મંદિર

છેલ્લો-છેવટનો
સવાર-વહાણું, પ્રભાત
રવિવાર-સરજનો વાર
સોમવાર-ચંદ્રનો વાર
ફરીથી-બીજી વાર

કવિતાના અર્થ—પહેલો રવિવાર તેની પછી બીજો સોમવાર, પછી ત્રીજો મંગળવાર, એવો ધુધવાર, પાંચમો ગુરવાર, છઠો શુક્રવાર.

(૨)

છે અને સાતમે શનિવાર છે, શનિવાર એ છેલ્લો વાર મળ્યા છે,
એમ સાતવારનું એક અઠવાડિયું થાય છે,

પાઠ ૩ એ.

નિશાળ-સ્કૂલ
દરવાજા-દારવાજા, ઝાંપા
ખીસી રહ્યો-ફૂલ્યો
ચિત્રો-છબીઓ (જ-
નાવરની)
પાડીકું-ખોડ
એકઠું-ચારે બાજુથી જ-
ડીલીધેલું લાકડાનું ધર
કસરત-શરીરને મહેનત
કરી વાળવું, તાલીમ
એક-એકવાની જગ્યા
ફુલઝાડ-ફુલ થાય એવા
છોડ
નકશો-ગામ કે દેશનો કા-
ગળપર ચિત્રેલો નકશો
કરતી-આસનાસે [રટ્ટી
વાડ-કાંટા કે ઝાંખરાંની
મોઢિ-અદર
વેલ-વેલો
છોડ-રોપાઓ
બાવટા-નિશાન, ધળઓ
રમત-ગમત

ધંટ-નિશાળ કે દેહેરામાં
વગાડવાને લટકાવેલો
ધાતુનો ધાટ
મોગરી-લાકડાની હથોડી
કલાક-૬૦ મિનિટ, અ,
ઠી ઘડી
શીશી-વખત માપવાની
રેતીની બરેલી કાચ-
ની નાના એ ભેગી
ખાંધેલી ખાટલી
ટાંગેલા-લટકાવેલા [જગા
ધોડી-પાડીકું મુકવાની
લખોટા-લાકડાના મળુકા
કપાટ-સામાન મુકવાને
ખાનાવાળો એ બાર-
ણાનો ઉભો પેટારો
માટી-ગારો
મઝાની-સગી
પાઠ ૪ થો.
નિશાળીઆ-બાળુનારા
શિખામણ-ડાહી ડાહી
વાતો
પરોઢીએ-સવારમાં

સંગ-સોખત
શિશા-શિખામણ
ધશ્વર-પરમેશ્વર
નિત્ય-દરરોજ
જ્ઞાન-સમજણ
પેર-રીતે, પેઠે વિધિ
નાહ્યા-પાણી વડે શરીર
આળસ-સુસ્તી.
ચિત્ત-મન
પાંસડું-સીધું
તમામ-અધા
માન-આખર
ગુર-મહેતાજી
સમા-સરખા
ગુઠું-ખોડું
કદી-કોઈ દિવસ.
તજવું-છેડી દેવું.
અંગ-શરીર.
હળીમળીને-સંપીને.
ચોડી-લગાડી.
ફડી-સારી
સમજો-ધ્યાન આપો
નીસરી-નીકળી.

કવિતાની સમજૂતિ. (૧)

અ-વય-પરોઢીએ નિત ઉડીને ધશ્વરનું નામ લેવું (અને) ઘાનણ
કરી નાહ્યા પછી તમામ પાક કરવા.

અર્થ—દરરોજ સવારમાં સૂરજ ઉગતા પહેલાં ઉડીને પરમેશ્વરનું નામ બોલ્યા કરવું અને પછી દાતણ કરી, નાહીને બધું લેશન કરવું.

(૨) અન્વય—માખાપનું કાલું રો, મોટાંને માન દો, (અને) ગુરૂને આપ સમા ગણો (તે) સારું જ્ઞાન મળશે.

અર્થ—માખાપ કહે તે કરો, આપણાથી જે મોટાં હોય તેમને આખરથી બોલાવો, અને આપણને બણાવનાર જે વિદ્યાગુરૂ તેને આપની બરાબર ગણો, તો આપણને સારી અઠકલ મળશે.

(૩) અન્વય—કદી જુકું ન બોલવું, અંગ આળસ તજવું, સારો સંગ રાખી હળીમળીને ચાલવું.

અર્થ—કોઈ દિવસ જુકું બોલવું નહિ. શરીરમાંથી મુરનાજ કાઢી નાખવી બધાની સાથે સંપીને ચાલવું અને સારા માણસની સોજત કરવી.

(૪) અન્વય—નિત્ય નિશાળમાં જવું, (ત્યાં) ચિત્ત ચોડી બણવું રૂડી રીત રાખી ગુરૂની શિક્ષા માનવી.

અર્થ—દરરોજ નિશાળે જવું, ત્યાં મન રાખી બણવું અને સારી રીતબાત રાખીને મહેતાજની શીખામણ માનવી.

(૫) અન્વય—મન રમતમાં રખો નહિ (અને) સરી પેર સમજો (કે) નિશાળમાંથી નીસરી પાંસરું ઘેર જવું.

અર્થ—રમવામાં મન રાખવું નહિ અને નિશાળમાંથી બહાર નીકળ્યા કે સીધું ઘેર જવું, એ સારી રીતે સમજી રાખજો.

પાઠ પદ્ધતિ.
લુગડાં-કપડાં.

ઝોડણી—છાકરીઆને
ડીમે ને માથે ઝો-
ડવાનું લુગડું

અંગરખી—ગરી.

ધોતલી—પોતડી

સુરવાળ-લેધી, ચોરણી.

કહેવા લાગ્યો—કહેવા

મંડ્યો.

લેધી—ચોરણી.

જાંઆના—મોહલ્લાના.

પરિક્ષા—તપાસણી. (શી-

બેલની.)

ત્યારે—તે વખતે.

જોડીઓ-બૂટ, ખાસ-
ડીઓ

અંબરમાં-ચૌટામાં.

કોટ-ડગલો.

મંગાવે-અણાવે.

લાઘરી-ચણીઓ.

અદન-કબજો.

લાવી-આણી.

પાઠ ૬ ઠો.

ચોકખાઈ-સફાઈ.

ફાલ્લા-ચાંદાં (ચુંમડાં)

મુખડું-મોહું.

પહેરણુ-ઝબલું.

ખરાખર-સારી રીતે

ઊર-મન

કવિતા-ગાયન

ચોકખાં-સાફ [વાડો

ગંદવાડ-ગલીચી, ગે.જ

નાંથ-ધણી

મેલાં-ગંદા

કપડાં-લુગડાં

ડીલ-શરીર

ચોળીને-ધશીને

ગંદી-ખરાખ, વાસ મા-
રતી. [યડમાં

પાસે-નજીક, જોડમાં,

રાજ-ખુશી

અડાય-અડકાય

ખસ-ખુજલી

ધોવડાવવાં-સાફ કરાવવાં

વાડો-ધરતી પાળતી

છુટી જમીન

આંગણમાં-પાણીમાં

માંદાં-શીક, આખરી

ચોક-મોટી ચોકડી

કવિતાના અર્થ—મારો ચોટલો ને મારા ધરતો ચોક ચોકખો, છે માનં
લુગડાં ચોકખાં જોઈને બધા લોક એને ચોકખું કહે છે. માર મોહુ અને
મારા હાથ ચોકખાં છે અને માર મન ચોકખું છે ત્યાં જગતના ધણીએસે છે.

પાઠ ૭ મો.

વરસગાંઠ-જન્મ દિવસ

કંસાર-લાપશી

લાવ્યો-સારો લાગ્યો

આખ્યાં-દીધાં

ક્યારે-કદ વખતે

સગાં-વહાલા, સંબંધી

અડાડ્યો-અડકડ્યો

બોલાવ્યાં-તેડ્યાં

પાનસોપારી-પાન અને

સોપાની

સવારમાં-સવારમાં

ઝટ-જલદી

ભાણો-ખેનતો દીકરો

મંડ્યો-લાગ્યો, વળગ્યો

સૌ-સધળાં, બધા

ખીડાં-પટ્ટીઓ

પાઠ ૮ મો.

સગાં-સંબંધી

ભત્રીજો-ભાઈનો છોકરો

માસઅર્ધ — માસીનો

છોકરો

વેવાઈ-છોકરા કે છોકરી

નો સસરા (એક

ખીજનો કહે છે)

વેવાણુ-છોકરા કે છોક

રીની સાસુ (એક

ખીજને કહે છે)

પીતરાઈ-કાકાના છોકરા

ફાઈઆત-ફાઈના છોકરા

દૂધબાઈ-મા એક અને

બાપ જુદા.

મોળાઈ-મામાના છોકરા

ઓરમાઈ-સાવકા

સાવકી-ઓરમાન

કાકો-આપનો ભાઈ

વહુ-આયડી

ખાઠ હ મો.	ગભરાતી-અકળાતી	સંભાળે-જતન કરે, સા-
હરખાઉં-ખુશી થાઉં	ચાંપે-દાબે	ચવે
સવે-અધાં	ખોકી-અચી	લગાર-જરી
ઓસડ-દવા	ભીડે ભરે	હાલો-હાલરડું
પંપાળી-હાથ ફેરવી	રાજી-ખુશી	માંદા-અ.ભરી, શીક
કલોલ-આનંદ	ભૂલી-વીસરી	માડી-મા
આમાર-પાડ, ગુણ	મીઠા-સારા	નવ-નહિ
દુખડાં-પીડાં	પંખી-પક્ષી	હેત-વહાલ
	માત-મા	અપાર-ધણું

કવિતાની સમજૂતી. (૨)

અ-વચ—માને દેખી બહુ હરખાઉં, દોડી દોડી સામે જાઉં, (કે) લઇને જાતી સાથ ચાંપે (અને) ખોકી લઇને બાથ ભીડે.

અર્થ—હું માને જોઇને ધણો રાજી થાઉં, અને દોડી દોડીને તેની સામે જાઉં; કે તે મને ઉંચકી લઈ જાતી સાથે દાબે, અને અચી કરી બાથમાં ધાસે.

(૨) અ-વચ—(ગને) ખોળા માંચ લઈ ધવરાવે, પંપાળીને રાજી થાય, મારું મુખ જોઇને હરખાય, (અને) સવે દુખડાં ભૂલી જાય.

અર્થ—મને ખોળામાં લઇને રાતું દૂધ પીવરાવે, અને મારા શરીરે હાથ ફેરવીને તેમજ મારું મોઢું જોઇને રાજી થાય અને પોતાનાં અધાં દુઃખ વીસરી જાય.

(૩) અ-વચ—મારા બોલ મીઠા લાગે (એવા કે) જાણે પંખી કલોલ કરે, માતા સારું ખાવું આપે (અને) મારી જાત બહુ સંભાળે.

અર્થ—મારા બોલ જાણે પંખીઓ કલોલ કરતાં હોય એવા મીઠા લાગે, મા મને સારું સારું ખાવાતું આપે, અને મારા શરીરનું બહુ જતન કરે.

(૪) અ-વચ—મને લગાર રડતો જાણી, તેવાર ગભરાતી દોડે (અને) (હું) હસું તે રમું તો (તું) બહુ ખુશ થાય ને (મને) ઉંઘાડવા હાલો ગાય.

અર્થ—મને જરા પણ રડતો સાંભળે તે વખતે મારી પાસે ગાભરી બની દોડી આવે; પણ જો હું હસું અને રમું તો તું બહુ રાજી થાય અને મને ઉંઘાડવા માટે હીંચકો નાખતી જાય ને ગીત ગાય.

(૫) અન્યથા—માડી (હું) માંદો પડતાં ઓસડ પાય, (અને તું) પેટ ભરી ખાય નવ, તારું હેત સૌથી અપાર (છે માટે) તારો બહુ આભાર માનું.

અર્થ—હે મા હું જરા માંદો પડ્યો કે તું મને ઓસડ પાય, અને તું પેટ ભરીને પૂરું ખાય નહિ; એવું તારું હેત સૌથી વધારે છે તેથી હું તારો ગુણ માનું છું.

પાઠ ૧૦ મો.

માન-આવકાર
ત્યાં-તે ઠેકાણે
પ્રમાણે-રીતે [આપી
વખાણુ કર્યા-સાબાશી
ઓરડામાં-ધરના એક
ભાગમાં
મેહેતાજી-ગુરુ, માસ્તર
સલામ-કપાળે જમણે
હાથ લગાડવો
અદ્ય-વિવેક, મરજદા

પાઠ ૧૧ મો.

ઉમણી-મેજખાની
આસોપાલવ-એક જા-
તનું ઝાડ
પીરસ્યા-મુકયાં
કુલડીઓ-માટીની નાની
લોટીઓ [ખા
ચોખા-ચપટા કરેલા ચો-
ખખે-એ સાથે [છે તે
સંદેરી-સંદેરમાખમાં થા-

વધારેલા-તેલને ગરમ ક-
રી તેમાં રાધ, મરચું,
હીંગવીગેરેનાં ખીમીહું
મેળવી ગરમ કરેલા
શેતરંજી-પાથરવાનું રં-
ગદાર પટાનું સુતરાઉ
ખિછાનું
પાથરણુ-ખિછાનું
નારંગી - એક જાતનું
લીંબુ જેવું ફળ
ખારેકી-ખારેકના જેવા
લાડુ-લોટમાં ધી, ગોળ કે
ખાંડ નાંખી ખાવાને
ખનાગેલોગોળ પદાર્થ
સીધી-પાધરી
સમજવો-જાણવો
શાક-તરકારી
ચટણી-આદુ, મરચાંકો-
થમીરને મીઠું મેણું
વાટી, ખાવાને બના-
વેલો પદાર્થ
માંડયું-શર કયું

ઉઠ્યાં-ઉભાં થયાં
ખૂખ-વધારે
મજા-ગમ્મત

પાઠ ૧૨ મો.

હોડી-મજબો
રમત-ખેલ
પછાડી-પાછળ
સહેલ-મજા
એકદા-એક
સરત-હોડ
તળાવ-વરસાદનું પાણી
બરું રહે તેવો મોટો
ખાડો, નાનું સરોવર
જીત્યો-જીત મેળવી
તાપ-તડકો
પણ-પેલી બાણુ
લોક-માણસ
તરફ-બાણુ
સઠ - વહાણને ચાલવા
મદદ કરવા માટે પ-
વન ભરવા સાથે તેની
વચમાં ખાંધેલું લુગડું

ચાલ-રીતભાત

મુંદર-સારી

પાઠ ૧૩ મો.

ખંડ-રેળે

કાંચળી-કાપડી, કમખો

મળ્યો-જડયે

ઈનામ-અક્ષીસ, સરખાવ

બદલામાં-સાટામાં

મઝાનો-સારો

રડતી-રોતી

છાની-ચૂપ

પકડી-ઝાલી

નજર-સરત, ધ્યાન

ડાહી-શાણી

રળ-પરવાનગી

પાઠ ૧૪ મો.

ફેંકાફેંકી-નાંખાનાંખી

પ્રાણી-જીવ

નુકશાન-ખગાડ

ધડાધડ-ફડાફડ

સંભાળી-સાચવી

હાણુ-નુકશાન

ડાહો-શાણી

દુઃખ-પીડા

તળાવ-નાતું સરોવર

પાળ-કિનારો

વાગ્યા-લાગ્યા

ખમાયા-વેઠાયા

ગરીબને-રાંકને

શા માટે-કેમ

રમત-ખેલ

મળ-દુઃખ, પીડા ગારે

જરાએ-થોડું પણ લ-

ભારી-ધણું

કવિતાના અર્થ—રમત ગમત કરતાં; કદી પણ કોઈને નુકશાન કરવું નહિ, અવળી રીતે રમતમાં ધણું નુકશાન થાય છે.

પાઠ ૧૫ મો.

દયા-રહેમ, મહેર

ફાંફાં-આમ તેમ ફેંકટ

જ્યાં ત્યાં જોવું તે

ખીજ્યા-વઢ્યા ખતે

વખતપર-અરાખર વ-

સોળ-ઝપાટા, ભરાળ

નીરવું-ધાસ નાખવું

મળુ-શકિત

ઉપરાંત-ધારે

છુંદાય-અગદાય

દુઃખ-પીડા

ઝટ-તરત

તળે-નીચે

મળ-પીડા

ઢોર-પશુ

કામનાં-ખપનાં

દેવું-આપવું

સંભાળ-અરદાશ

સાફ-ચોકખું

યાદ છે-સાંભરે છે

જૂલી-વીસરી

પાઠ ૧૬ મો.

નડકી-ખચીત

સેળમેળ-એકઠાં

છુદો-અંધ વગરનો

સમજ્યો-જાણ્યું

રીકર-ચિંતા

હોશિયાર-ખઅરદાર, કા-

ખેલ

શાખાસ-વખાણ કરવાં તે

મઝા-ગમત

દાવ-વારો

બાકીના-ખીળ રહ્યા તે

વાંસાપર-પીઠપર, બર-

ડાપર

વારા ફરતી-એક પછી

સવાલ-પ્રશ્ન

પારખી-ઓળખી, જાણી

સંતાવા-છુપાવા
લાંબો વખત-ત્રણીવાર
ઓળખ-પારખ
તરત-જલદી

પાઠ ૧૭ મો.

સાચ-સાચી વાત સાચ-
વર [રદાર
દેશાઈ-વતનદાર, જાગી

પાઘડી-માથે પહેરવાનું
લાંબુ લુગડું બાંધીને
ગોળ કરેલું તે

ચપ્પુ-ચાકુ, છરી
ગમ્મો-પસંદ પડ્યો
સચા બોલુ-ખરા બોલુ
સતવાદી, સાચું

લડે-વડે
હેત-માયા
વખાણ્યો-પસંદ કર્યો
મંડયો-વળગ્યો
શપ-ચીરો
ગમરાયો-અકળાયો
રાજી-ખુશી
વહાલુ-ખ્યાડ

પાઠ ૧૮ મો.

સીમ-ખેતર
બગાડ-તુકસાન
બુઢાણું-ખોટું બોલવું તે
શરમાઈ-સજવાઈ
મસ્કરી મજાક, હાંસી

પરનાય-ખોટું કામ કર્યો
પછી મનમાં બળવું તે
સચડાય-ફસાય
અમથી-ખોટી, નધામી
ધાગ્ને-દોડાગ્ને, મદદે આ
વળે
આસપાસ-આબુઆબુ-
ખેતરવાળા — ખેતરના
માલીકો ખેડુત

બપડા-બિચારા
ખરેખરો-સાચે સાચો
ગમરાઈ-અકળાઈ
છેતર્યા-કુચ્યાં
વારે-મદદે
ધાયા-દોડી આવ્યા.
યાદ-ધ્યાન, સુગત

કવિતાના અર્થ—જે માણસ ખીજની મસ્કરી કરે તે મોટો વહેણો પક-
ડાય છે, ખોટાઈ તરત જણાઈ આવે છે અને છેવટે જુડો માણસ પરતાય છે.

પાઠ ૧૯ મો.

શિયાળ-કો લું
બુકિત-કિપાય
પોકેપોક-અમેઝમ
દુઃખ-પીડા
દયા-રહેમ
સગાવહાલાં-કુટુંબી
વિચાર-મનક્રમો
ગમરાઈને-અકળાઈને

બચાવે-ઉગારે
આધુ-દૂર, છેડું
કચ્છલકરી-માતા હા પાડી
દરેક-એકએક
પ્રમણે-રીતે
વારાફરતી-એક પછી
એક

પાઠ ૨૦ મો.

ગીબ-કંગાળ

ભિખારી-ખાવા પીવાનું
જેને ન હોય તે
અપંગ-લુલા, લંગડા,
આંધળા, બેહુરા વગેરે
અન્ન-અનાર
ભગવાન-પરમેશ્વર
અધળો-આંખો વિનાનો
ભજન-ધર્મરત્નાં ગીત
લુગડાં-કપડાં

ગજવામાં-ખીસામાં	પાઠ ૨૨ એ	ઉપયોગી-અપની, કા-
સેવ — ચણાના કોટનો	પ્રભુ-પરમેશ્વર	મની
ખાવાનો બનાવેલો	ઉગ્મસ અગ્નિવાણુ	દામ-પૈસા
પદાર્થ	વિદ્યા-ભણતર	અન્ન-દાણા
મમરા-એ ખાતો શકીને	ચંદ્ર-ચાંદો	પાળે-પોપણ કરે
બન વેલો ખાવાનો	સરખી-પેદા કરી	શવ-પ્રાણી
પદાર્થ	અગણિત-ગણાય નહિ	તમામ-બધા
દયા-રહેમ	એના	દામ-ઠોકાણું
ભણ-સાર	દામ-દિમ્મત	દયા-કૃપા
	વીસર-ભુલું	સેવક-ચાકર, દાસ

કવિતાની સમજૂતિ. (૩)

અ-વચ—પ્રભુનામ વીસરું નહિ, હું કદી પ્રભુનામ વીસરું નહિ, સુરજ ચંદ્ર અગણિત તારા (એ) ઉગ્મસને કામ કર્યા (એ).

અર્થ—હે પ્રભુ હું તારું નામ કદી ભુલું નહિ તે સુરજ, ચંદ્રમા અને ગણાય નહિ એટલા ચંદ્રણાં અગ્નિવાણા માટે કર્યાં છે, માટે હું કદી તારું નામ ભુલું નહિ.

(૨) અ-વચ—તેં બહુ ઉપયોગી હવા આપી (જેનું) કંઈ દામ બેસે નહિ (માટે) હું કદી.

અર્થ—હે પ્રભુ તેં અમોને ધણીજ કામની હવા આપી છે, છતાં તેનો એક પૈસો પણ બેસતો નથી માટે હું કદી તારું નામ ભુલું નહિ.

(૩) અ-વચ—(તું) વરસાદથી અન્ન દીએ છે અને તમામ શવ પાળે (માટે) હું કદી.

અર્થ—હે પ્રભુ! તું વરસાદ વડે અન્ન જ પેદા કરી આપે છે અને બધા પ્રાણીઓનું પાલન પોપણ કરે છે, માટે હું કદી તારું નામ ભુલું નહિ.

(૪) અ-વચ—દહી, દુધ દેવા સૌ દામ ગય ને બેસો સરખી (માટે) હું કદી.

અર્થ—હે પ્રભુ! તેં અમોને દુધ અને દહીં આપવા માટે બધે ઠોકાણું ગાયો અને બેસો ઉત્પન્ન કરી છે, માટે હું કદી તારું નામ ભુલું નહિ.

(૫) અ-વય—(તે) આખો, ગુલાબ (તે) બદામ (વગેરેનાં) ઝાડપાન, ફળ અને ફુલ બનાવ્યાં છે (માટે) હું કદી.

અર્થ—હે પ્રભુ ! તેં આખા, બદામ વગેરેનાં ઝાડ, પાન, ફળ અને ગુલાબ વગેરેના ફુલ બનાવ્યાં છે માટે હું કદી તારું નામ ભુલું નહિ.

(૬) અ-વય—સેવકને દયા કરી વિદ્યા, સુખ, દામ બહુ આપો હું કદી.

અર્થ—હે પ્રભુ ! આ તારા દાસને કૃપા કરી વિદ્યા, સુખ ને હિંમત બહુ આપો હે પ્રભુ ! હું તારું નામ કદી ભુલીશ નહિ.

પાઠ ૨૨ મો

સરદાર-ઉમરાવ, અમીર
સ્વપ્ન-ઉંઘમાં આવતા
વિચારો

શિકાર-પ્રાણીઓને મા-
રવાની રમત

હરણી-મૃગલી

શ્પળું-સંદર

મન થયું-ધમ્મ યથા

ઉપાડી-ઉંચકી

પછળ-પછવાડે

રાજ-ખુશી

વહાલા-પ્યાન

છલંગ-કુદકો

પાડ-ઉપકાર

વારેવારે-દરેક ફેરે

દેવતાઇ-અલૌકિક

પુરુષ-માણસ

બેટા-દીકરા

રાગ-દેશનો ધણી

પાઠ ૨૩ મો

શ્પળું-સંદર મળતું

ભંડારીઆમાં-આરણ્ય-

વાળાં તાકામાં ખિતે

હમેશા-રોજ, દરેક વ-

ભાગજોગે-નશીબજોગે

રસોડામાં-રાંધવાની જ-

ગ્યામાં

મણા-ખામી

પોળી-રોટલી [પાંજર

ઉંદરીઉં-ઉંદર પકડવાનું

ઉંદરડી-ઉંદરનું બચ્ચું

ભરાધ-સંતાધ

ખુશી-રાજ

ખાકુ-કાણું

મળનું-સારું

પાર-છેડો

વસે-હાલત

પાઠ ૨૪ મો

પોલ-પોલાણ

ફેણ-સાપની પહોળી ક-

રેલી ગરદન

જોરાવર-જળરે

ઝેરી-ઝેરવાળો

પછાડા-અકૂળાટ

ઝાઝા-વધારે

પ્રાણ-જીવ [રવો તે

કુકાડા-કુકું અવાજ ક-

ચટકા-ડાંબ બચકાં બ-

રવાં

વેર-અદાવત

કાંઠો-કિનારો [વાનું ધર

દર-કાણું સાપને રહે-

વાર-વખતે

રસ્તો-માર્ગ

ખીતો-ડરતો	છોલાઇ-ધસાઇ	વાસ-ગંધ, સોરમ
પંખી-પાંખવાળું જના	વળગીને-બાઝીને	ભેગી-એકડી
વર	દીધા-ભર્યા	અતે-છેવટે
છુંદી-ચમદી, કચરી	પછાડી-અફાળી	નાગ-મોટો સાપ

કવિતાના અર્થ—બળ વગરના પણ વધારે માણસથી કદી અદાવત કરીએ નહિ, જેમ આવી રીતે કાડીએ કાળા સાપનો જીવ લીધો તેમ આપણે પણ મરવું પડે.

પાઠ ૨૫મો.

સેવા-ચાકરી	બે છેડે બે શીકા લ-	તેવાર-તે વખતે
અમાપ-ધણીજ	ટકાવેલા હોય તેવું	ખાંધે-ખભે
મનસુખો-વિચાર	પાણી વીગેરે લઇ	હેત-વહાલ
તીરથ-જાત્રા	જવાનું સાધન	રાજ-ખુશી
અચરજ-નવાઇ	સંતાપ-પીડા, દુઃખ	અપાર-ધણી [ધર્મ
આશીશ-આશીરવાદ	લૂલાં-લંગડાં	ફરજ-કરવા લાયકકામ,
કાવડ-વચમાં	ધન-પૈસો	મહેર-દયા
	કામડીને પરખી-ગણી	લીલાલહેર-આનંદ સુખ

કવિતાની સમજૂતિ. (૪)

અન્વય—(એક) ઘરડાં લૂલાં આંધળાં ગરીબ માને બાપ (હતાં) તેનો માધવ (નામે) દીકરો (હતો તે) અમાપ સેવા કરે.

અર્થ—એક આંધળાં, લૂલાં, ઘરડાં અને વળી ગરીબ માબાપ હતાં તેમને એક માધવ નામનો છોકરો હતો તે તેમની ધણીજ ચાકરી કરતો હતો.

(૨) અન્વય—માધવને માબાપ કહે, (કે) મનની વાત સાંભળ (જો) ધન ને આંખો હોત તો તીરથ કરવા જાત.

અર્થ—માબાપ માધવને કહે કે તું મારા મનની વાત (છાંછા) સાંભળ, જો અમારી પાસ પૈસા હોત તો અને અમારી આંખો હોત તો અમે જાત્રા કરવા જાત.

(૩) અન્વય—માબાપનું મન પરખી (તેમને) સુખ કરવા ધારી (વિચારું કે) કાવડ કરીને ફેરવું તો આ દુઃખ જાય.

અર્થ—એવી રીતનું માયાપનું મન જાણી તેમને જાત્રા કરાવી. સુખ કરવું, એમ નક્કી કરી, વિચાર કીધો કે જો હું કાવડ કરીને તેમને ફેરવું તો તેમનું આ જાતરા સંબંધી દુઃખ જાય.

(૪) અન્વય—એવો મનસુખો કરી કાવડ તૈયાર કરી (અને) તેવાર માન પિતા બે પાસે બેસાડીયા.

અર્થ—માધવે એવો વિચાર કરી કાવડ બનાવી તેની એક બાજુ મા અને બીજી બાજુએ બાપને બેસાડયા.

(૫) અન્વય—કાવડ ખાંધે ભેંતવી તીરથ કરવા જાય આ માધવના હેતથી સૌને અચરજ થાય.

અર્થ—માધવ ખભે કાવડ ભેરવી મા બાપને ઉચકી જાતરા કરવા જાય છે. આવું માત્રવનું માયાપકરણ હેતુજ્ઞેષ્ઠ બધા લોકોને નવાઈ લાગી.

(૬) અન્વય—આવા દીકરા (ને) ધન ધન માને બાપ ધન ધન દીકરા (આવા) સારા હોય તો સ ૧૫ રહે નહિ.

અર્થ—આવા માયાપના સુખને માટે મહેનત લેનાર દીકરાને ધન્ય છે, અને એવા દીકરાનાં માયાપને જુ રન્ય છે. બધાના દીકરા એવા સારા હોય તો પછી માયાપને જરા પણ દુઃખ રહે નહિ.

(૭) અન્વય—સઘળા તીરથ ફેરવી જે વાન ઘેર ગયો (ને વાર) માતપિતા રજ થયાં (અને) અપાર આશીષ દે.

અર્થ—બધા તીરથની જાત્રા કરાવીને જ્યારે ઘેર ગયો ત્યારે મા ૧૫ બહુ રાજ થયાં અને તેમણે ઘણી અશીષ આપી.

(૮) અન્વય—દીકરે ફરજ બજાવી (તે) બુદ્ધિએ મહેર કીધી. (એમ) માયાપને સુખ આપે (તેને) લીલા લહેર થાય.

અર્થ—દીકરાએ માયાપની સાથે જેવી રીતે વર્તવું જોઈએ તેમ માધવે કયું તો તેના પર પરમેશ્વરે દયા કરી ઘણું સુખ આપ્યું, તેવી જ રીતે જે છોકરા માયાપને સુખ આપે તેમને પણ પરમેશ્વર ઘણું આપે એવી આનંદ થાય.

પાઠ ૨૬મો.

ચતુરાધિ-ચાલાકી
કુળે-ભોટવે
સૂઝી-જડી, યાદ યાવી
વિચાર-મનરૂએ સાર
નરતું ખરૂં ખોટું ત-
પાસવું તે
કાંકરા-પથર, છોટે ને, નળી
આં વીગેરેનાં નાના કટકાં

ઉપાય-ધલાળ
ધારજ-હીંમત, સખુરી
તરસ-શોષ, પાણી પી-
વાની ઇચ્છા થવી તે
વાડામાં-ધરની પછવાડે
ના યોગાત્તમાં
ફાંખાં-વલખાં, ડાકાં
પાસે-નજીક
માહે-અંદર

આખરે-છેવટે
વેળા-વખત
રાજ-ખુરી
નાચતો-કુદતો,
ધુપાધને-સંતાધને
રાજ-માટે, સાર
કંકર-કાંકરા
કઠણ-સખત
જલદી-તરતજ

કવિતાના અર્થ—ભોટવાનું ઉંડું પાણી ઉપર લેવા માટે કાગડ એ
કાંકરા નાખ્યા તેથી પાણી ઉપર આવ્યું તે આજ પીકું. ૧

ધીરજ અને ચતુરાધિથી જે કઠણ કામ હોય તે પણ જલદીથી પૂરું
આય છે માટે ભરે સૌ કરી જુએ.

પાઠ ૨૭મો.

કાપણી-અનાજ છોડવા
ફાં કાપવું તે
મહેનત-મજુરી
આથમતા-આથમી જતા
અચ્ચી-ખોટી
ભાણુ-સુરજ
મલકાવી હસતું મોં કરી
વંતાક-એક જતનું શાક
વેગળુ
દાતરડાં-અનાજ કે ઘાસ
કાપવાનું વાંકુ હથી-
આર
ચર-ચાર-ચાર ચાર

દહાડીઆ-મજુરી કર-
નાર
પરેલ-ખેડુત
વદાઇ-કપાઇ
મદદ-સહાય
ભાથું-ખાવાનું
તાળ-હુશિયાર
માખણુ-દહીને વલોવ-
વાથી જે ઘોળો ફલ-
કો પદાર્થ છાશ ઉપર
તરે છે તે
માંડો-સર કરે
ખૂંડે-આથમે
આસ-એળ

અમ-આવી રીતે

પાઠ ૨૮મો.

ખળાં-ખેતરમાં અનાજ
એકડું કરવા સાર
એકખી કરેલી જગ્યા
પાથન-કાપવાથી ભોળે
પડેલા છેડ
પગર-દાણા મસળવાને
તેતાપર ઢોળે ફેરવે
છે તે
કુવળ-ધડિતું પરાળ
ખળી-દાણા મસળવાની
જગ્યા.

પટલાણી-પટેલની	વહુ	કુંડાં-કણસલાં	ખંત ધરી-હોંશ રાખી
કારભાર-વહીવટ		સપે-હળીમળીને	કાં-કેમ
ઉપણી-ઝાટકી		ઉમંગે-હોંશથી	ખળું-અનાજ મસળ-
હોંસીલી-ઉમંગી		કાલ-પાક	વાની જગા
પહોંચ્યા-પુંચ્યાં		કોળી-કદલા	હેયે-મનમાં
દેખાવ-ચિતાર		આમ-આ બાબુ, આ-	હામ-હિંમત
બોર-ધાસ ભરેલું ગાડું		વી રીતે	લણુણી-કુંડાં કાપવાનું
દાલબો-ખાલી કીધો		તમમ-બધા	કામ
છેવટે-આખરે		માસ-મહિના	ધાસ-ચારો
પાક-અનાજની પેદાશ		પીરસી-આપી	પૂળા-ગુડીઓ
ઉમણી-જ્યાકત		સદાય-હંમેશાં	ગાડું-સામાન ભરવાનું
પાઠ રહ્યો.		ઉભરાયો-ધણો ફળ્યો	અને એસવાનું વા-
કાપણી-ધાસ વીગેરે ક-		સુંદર-સારો	હત
પવાનું કામ		લણીએ-અનાજનાં કુંડાં	વાળું-રાત્રે જમવાનું
		કાપીએ	જમણું

કવિતાની સમજૂતી. (૫)

અન્ય—હે બાળકો (તમે) તમામ આમ આવો (આમ) આવો આપણે કાપણીનું કામ ઉમંગે કરીએ.

જો જો પેલી વાદળીઓ વરસીને ચાલી જાય (છે) ખાર માસનું અનાજ પીરસી (ને) સદાય સંપે રહે.

અર્થ—અરે છોકરાઓ ! તમે બધા ખરી આવો આપણે હોંશથી કાપણીનું (ખેતરમાંથી કુંડા કાપવાનું) કામ કરીએ.

જુઓ ! જુઓ ! પેલી વાદળીઓ વરસાદ વરસાવીને જાય છે, તે એક વરસ દીવસનું અનાજ પાકે એટલું પાણી આપીને પછી હંમેશાં સંપથી રહે છે. માટે છોકરાઓ.

(૨) અન્ય—ખેતર માંહે કેવો સુંદર ફાલ ઉભરાયો છે (તને) સો ચાલો ખંત ધરીને લણીએ,

અર્થ—ખેરતમા શલ કેવો સારો ફાલી નીકળ્યો છે. તે ફાલને ચાલો આપણે બધા હોંશ રાખીને કાપી લઈએ, કાલ શા માટે કરીએ. માટે છોકરાઓ.

(૩) અન્વય—દાથે વાંકું દાતરડું લઈ ડુંડાં આમ કાપો, (તેને) લઈ ખજામાં ઢગલો કરતાં હૈયે હામ રાખો.

અર્થ—હાથમાં વાંકું દાતરડું લઈ આવી રીતે ડુંડા કાપો તેને લઈને ખજામાં ઢગલો કરતાં મનમાં હિંમત રાખજો. માટે છોકરાઓ.

(૪) અન્વય—અનાજની લણણી પુરી થઈ. સર્વે ચાસ કાપો (અને) ચાર ઘાસની કોળી લઈને સૌ આ પાસ મૂકો.

અર્થ—ડુંડા કાપવાનું કામ પુરું થયું તેથી બધા ઘાસ કાપો, અને ઘાસના કલ્લા લઈને સૌ એક બાજુએ મૂકો. માટે છોકરાઓ.

(૫) અન્વય—પુજા કરી ગાડામાં નાંખી કામ પુરું કરીએ, (અને) ઘેર જઈ વાળુ કરી સરવે ધંધરનું નામ લો.

અર્થ—ઘાસના જુડા બાંધી ગાડામાં નાંખી કામ આટોપી (પરવારી) લઈએ, એટલે ઘેર જઈ વાળુ (રાતનું ભોજન) કરી, આપણે સૌ ધંધરનું નામ લઈ, ભજન કરો. માટે છોકરાઓએ.

પાઠ ૩૦ મો.

ખજા—અનાજ મસળ-	આવાર-હજણાં	ઉપણીએ-કચરો કાઢીએ
વાની જગા	દીસે-દેખાય	તમામ-બધો, સર્વે
એકુત-ખેતી કરનાર	છુટું-જુટું	કાચળા-ગુણો
અનાજ-દાણુ	સરસ-સારા	કાજ-કામ
ડુંડાં-ફાલનાં, છોતરાં	પિત્તાય-કચરાય	ફળ-મંડો
	કણુ-દાણુ	મહેનત-મજુરી

કવિતાની સમજૂતી (૬)

અન્વય—(હા) બાળકો આવાર આવો. જે ખજાં તૈયાર દીસે (છ) સાલો આજ ડુંડામાં મહેનું અનાજ છુટું કરીએ.

અર્થ—હે છોકરાઓ તમે હમણું અહીં આવો, જુઓ ! ખળાં તૈયાર થએલાં દેખાય છે માટે ચાલો આજ આપણે ડુંડામાં રહેલા અનાજના દાણા છુટા પાડીએ.

(૨) અન્વય—જેમ બળદો ગોળ ફરતા (હોય) તેમ આપણે સૌ ફરીએ (તેથી) જો ડુંડાં સરસ પિલાય તો તરત છુટા કણ થાય.

અર્થ—જેમ ખળામાં બળદો ફરતા હોય છે તેમ આપણે બધા ફરીએ; જો સારી રીતે ડુંડાં ચગદાય (કચરાય) તો તેમાંથી અનાજના દાણા તરત છુટા થાય.

(૩) અન્વય—આમ ટોપલામાં ભરીએ (અને) તમામ અનાજ ઉપણીએ, (તેથી) જો ! જો ! ડુંડાં ઉડી જાય (છે, ને) બધા કણ નીચે વેરાય (છે).

અર્થ—આવા રીતે તમામ અનાજ ટોપલામાં ભરીને ઉપણીએ (ઝાટકીએ) તેથી જુઓ ! જુઓ ! ફાતરાં ઉડી જાય છે, અને બધા દાણા નીચે વેરાય છે.

(૪) અન્વય—સાથ કોથળાએ લઇએ (અને) આમ હાથો હાથ ભરીએ (જો) ખેડુતોનું કાજ કરીએ (તો) આજ મહેનતનું ફળ મળે.

અર્થ—આપણે સાથે કોથળ લઇ તેમાં આવી રીતે હાથો હાથ અનાજ ભરીએ જો આપણે ખેડુતનું કામ કરીએ તો આપણને આજ મહેનતનું ફળ મળે.

ગુજરાતી પહેલી ચોપડીના અર્થ.

ભાગ ૨ જો.

પાઠ ૩૧ મો.

આકાશ-ગગન
સહેલ-મળ, ગમન.
નીકળ્યા-ચાલ્યા.
ચંદ્રમાં-ચાંદો.
ત્યાર પછી-તેની પછી
મેદાન-સપાટ જમીન.
અજવાળું-પ્રકાશ.
ઝગઝગે-ચકચકે, તજે.
આથમે-સરજ દેખાતો
બધ થાય.
ઝાંખો-તેજ વગરનો
કામઠું-ધનુષ.
હઠાડો-દિવસ
ગગન-આકાશ
વાફે-વખત
તારા-ચાંદરણાં
વહેલાં-જલદી.

પાઠ ૩૨ મો.

(ભાગ ૧ લો.)

વરસાદ-મેઘ, આકાશ-
માંથી પાણી પડે તે.

હરીઆમાં-સમુદ્રમાં
ફાર-મોગ છાંટા.
ખેસાડ્યાં-ગોડવ્યાં
સવરે-દિવસ ઉગતા
પ્રભાતે ચિતરે.
ઝાટકો-ધ ને લગતો
ઢકાઈ-દબાઈ.
જરૂર-ખત, કામ.
પોચી-નરમ
તળાવ-પાણી ભગાઈરહે-
તેવો મોટો ખાડો,
નાનું સરોવર
નદી-વહેતા પાણીનો ઝરો.
રથ-ચાર પૈડાવાળી બે-
સવાની ગાડી.
પવન-વા, વાયરો.

પાઠ ૩૨ મો.

(ભાગ ૨ જો.)

ચોખ્યાં-અટક્યાં. [વાનું.
પરસાદ-જમવાનું, ખા-
રેલમરેલા-રેલછેલ.

ચોકખી-સાફ. [શાક.
કારેલાં-એક જાતનું કડવું
ખિચારા-ખાપડા
ધેબરીઓ ધેબરના જે-
વે. મીઠો. જડા રેટલા
ને લે-નેવાંએ, ધરના
છ પરા ઉપરનાં નળી-
આંના પાણી જવાની
ખોબણ

મળ-ગમન. [ગમ.
ગામડાં-ચોડાં ધરવાળાં
માંડ્યા-લાગ્યા.
કચરો-પૂંજો. [નાકડકા.
કાંકરા-નળીઆંને પથરા-
પછડાતા-અફળાતા.
તણાઈ-મેચાઈ.
નાચતાં-કુદતાં.
છેવટે-છેલ્લે, આખરે.
ગીત-ગાયન.
ઉનીઉની-ગરમાગરમ.
નઠારી-ખરાબ.
તાણી-ખેચી.

કવિનાના અર્થ-હે વરસાદ તું આવ, જેથી અમોને ધેબરીઓ
પરસાદ, ઉની ઉની રોળી અને કારેલાનું શાક ખાવા મળે.

શ્રીમદ્ ગણેશ પીઠાવલિ

હે વરસાદ તું એટલો બધો આવ કે નેરે પાણી ગીરની નહારી
છોક ને દેડકા તાણી નવે.

પાઠ ૩૩ મો

કલ્પ-કલ્પના કલ્પવૈભવ
સીંચનાં-પાણીનાં
નળાઓ-કીડનાં, માંગા.
કોડી-કોણા સ્વસ્ત માટે
મોડ-મોડાસણ
ચપ્પુ-ચાકુ
ભડી-માટીના વાસણ
કોડીઆ-કોવાળ કરવાના
માથાના કોણ
એકામંથી-એકમીનામાંથી
કંઠ-મુખ
ચીકણી-ચીકણવાળા,
મીઠું-એકી
નરમ-પોચી
ભાગ-કડકા
નર-મળ
ઝટ-તરત
કાણી-આકાશ

પાઠ ૩૪ મો

કલ્પ-કલ્પના કલ્પવૈભવ

પાઠ ૩૫ મો

જગા, (ભાટ
કલ્પ-કલ્પના કલ્પવૈભવ
સીંચનાં-પાણીનાં
નળાઓ-કીડનાં, માંગા.
કોડી-કોણા સ્વસ્ત માટે
મોડ-મોડાસણ
ચપ્પુ-ચાકુ
ભડી-માટીના વાસણ
કોડીઆ-કોવાળ કરવાના
માથાના કોણ
એકામંથી-એકમીનામાંથી
કંઠ-મુખ
ચીકણી-ચીકણવાળા,
મીઠું-એકી
નરમ-પોચી
ભાગ-કડકા
નર-મળ
ઝટ-તરત
કાણી-આકાશ

પાઠ ૩૬ મો

કલ્પ-કલ્પના કલ્પવૈભવ

પાઠ ૩૭ મો

કલ્પ-કલ્પના કલ્પવૈભવ
સીંચનાં-પાણીનાં
નળાઓ-કીડનાં, માંગા.
કોડી-કોણા સ્વસ્ત માટે
મોડ-મોડાસણ
ચપ્પુ-ચાકુ
ભડી-માટીના વાસણ
કોડીઆ-કોવાળ કરવાના
માથાના કોણ
એકામંથી-એકમીનામાંથી
કંઠ-મુખ
ચીકણી-ચીકણવાળા,
મીઠું-એકી
નરમ-પોચી
ભાગ-કડકા
નર-મળ
ઝટ-તરત
કાણી-આકાશ

પાઠ ૩૮ મો

કલ્પ-કલ્પના કલ્પવૈભવ

ખાંદડાં-પં નરાં
ખીલસો-ફૂલસો
રોજરોજ દરરોજ
પેટ-જેમ, રીતે

પાઠ ૪૦ મો

ખરખચડી-ખાડા ટેકરા-
વાળી

ટટાર-સ્થિર

ખુરશી-ખેસવા માટે ક-
રેલું લાકડાનું ટેકા-

વાળું આસન

મૂળીઆં-મૂળ

ડાળી-ફણગા

નળ-ભુંગળું

છાલ-છોડાં

મેજ-ટેબલ

ખાટલા-ઢોલીયો

પાઠ ૪૧ મો

તુરીઉં-એ જાતનું શાક

આરીઆ ૧-કાકડીના,

ચીમડાના

માંડવા-મંડપ

શાક-તરકારી

કાપડું-ધરની છેક ઉપ-

રતો ભાગ

લીલુંજમ-ધણુંલીલું

છેડવા-નાના ઝાડના

વળગીને-ખાઝીને

પથરાઇ-ફેલાઇ

વીટળાધને-અમળાધને

તરખુચ ક ગિડ

જણાતાં-દેખાતાં

ઉખેડયો-ઉપાડયો

ખતાવ્યાં-દેખાડ્યાં

ટૂકાં-નાના

અ તરે-છેટે

માંડા-માંડ

પાઠ ૪૨ મો

ક્યાં-કયે ઠેકાણે

ગોટલો-મોટા ફળમાં અં-

દરની બાજુને જે કંઠણ

ભાગ હોય તે

પાકેલી-રસદાર

ભગવાન-ધર્મર

જતન-સંભાળ

લાગી-મંડા

દહાડો-દિવસ

વાસ-ગંધ, સારમ

ખાઝી-વળગી

પવને-ાયે

ભાગ-ખેળે

નીચા-જમીન તરફ

ડાલ શરીર

ગર-ગરમ, ગર

ખી-ખીજ, ખીયું

સવારમાં-ભાગમાં

ધોળાને-દાળી દાખાને

પોચી કરને

હીલો-પેચો

ડીટું-ડીયું

ફેકો-નાં

ત્યાં-તે ઠેકાણે

પાઠ ૪૩ મો

હીડે-ચાલે

નિરાંતે-શાંતિથી

વગડાઉ-ગલી

અમળાધને-વળીને

વાગેળવું-ખાધેલું મોંમાં

પાછું લાવી આવવું

જખરી-જોરાવર, ખળ-

વાળી

જડખાં-ડાખાં (ખુત

જોરાવર-જખરી, મજ-

ધીમેધીમે-હળવેહળવે

ભસતો-ઝોરડતો, કુતરો

ધુરકતો હોય તે

દ્રાટ-ચીરો

ઉતરી-ખુચી, પેસી

આમડી-ખલ

કંઠણ-સખત

ખાડ-ખાખે ચીઆ

વર-વખત

લગી-મુધી

ગમે-પસદ પડે

પૂરાં પડે-પહાંચી વળે

પાઠ ૪૪ મો

કુગરા-ટેકરા નાનાપર્વત

ચ.તૂંપાટ-ચ.તૂં [ગવર
 મજબૂત-મળવાળા,જો-
 જરવાડ-બકરાંને ઘેટાને
 ગોવાળ
 સોખત-સંગત, સાથ
 લાગ-દાવ
 ટાળામાંથી-જામાંથી
 છટકી-નાસી
 રસ્તે-મારગે
 ભાવતો-પસંદ પડતો
 કઠણુ-અધર
 માંડી-ગોઠવી
 ઠરતા-ટકતા
 વારેવારે-હરધડી
 કુદકો-થેકડો
 ગળડયું-ગળડી પડયું,
 નીચે પડ્યું
 શોષવા-ખોળવા
 ઉંચકીને-ઉપાડીને
 જૂલ-ચૂક
 કીધા-કરી
 ચાદ રાખજો-મરત રા-
 ખજો, ધ્યાન રાખજો
 ફેર-તફાવત
 આછા-છેટે છેટે
 ઉન-ઘેટાના વાળ
 ખાર-ખોળો
ખાંડ ૪૫ મો.
 ગુણુ-દાખદો

જણસો-વસ્તુઓ ચીજો
 પેંડા-મ વો ને ખાંડનો
 બનાવેલો પદાર્થ
 દે.લા-દૂધ કાઢ્યા
 શીખડ-દહીં ને માંડનો
 બનાવેલો પદાર્થ
 દૂધપાક-દૂધને ઉકાળી
 ચોખા ખાંડ નાંખી
 બનાવેલો પદાર્થ
 જનવર-જનાવર,પશુ,
 પક્ષી વગેરે
 લોચા-લચકા
 ખામુદી-દૂધ ને ખાંડનો
 બનાવેલો પદાર્થ
 વધારે-બહુ
 મીઠું-ગળયું
 ઠંડું-ટાંડું
 બમડી-ખરાબ થઇ
 આંચળ-થાન, ધાઇ
 મેલ-કચરો
 તર-મલાઇ
ખાંડ ૪૬ મો.
 ડાધીઓ-ડાઘવાળો
 શિઆળ-કુતંગના જેવું
 જનાવર
 પરસેવો-ધામ,ડીલમાંથી
 પાણી નીકળે છે તે
 ચાલાક-ચચળ
 પ્રાણી-જનાવર

ખેડાં-ડોલાં
 ચરનાં-આખોએ પહેર-
 વાની કાચની તખતી
 કારકુન-મહેતો [નિહિ
 કરરા-ખરબચડા, લીસા
 બબ્બે-બેતું જોડકું
 રાજ-ઉપરી
 પસંદ-ગમતું
 સભા-મડળ
 ગુચ્છુપ-છાનામાના
 અંત-છેવટે
 જણાય-માલમ પડે
 ગંધ-વાસ
 એકદમ તરત
 મધળા-બધા
 રીઝે-ખુશી ચાય
 વચ્ચે-વચમાં, અંદર
 તીણા-અણીદાર
 ખોરાક-ખાનાનું
 જડમાં-ડાચાં
 છેલ્લી-છેવટની
ખાંડ ૪૭ મો.
 પંખી-પાંખવાળાં જનન-
 પર [મૂકે છે તે
 ઈંડાં-પક્ષી વીચાય ત્યારે
 બચ્ચાં-ઈંડાંમાંથી નીક-
 ને છે તે
 સમડી-એક જાતનું પાં-
 ખવાળું જનાવર

બલિયન રી-ફાઇન્ડ	અદર પાટ્ટો, એપ્રાઈઝ	મેરેલોરાં મધુસૂં
મેહલો જતે	મેજમથારી	લાડના-લાડના વહાલા
મઠાવું-પાણી	ખીણવું-પાયર	ગળવે-ખીસાના ધું-
તાજ-ચતની બરેલી	હીચોળ-કુલાવ	નમા

~~1881-1882~~ (5)

अपित नी समञ्जसी. (७)

અન્યથા—આધને હાલ-હું વહાણું રે (તથા હું) ગીતે ધ્રુમણ ધાસું.
 રિ-ભાષ્ય—અન્યથા એટલે એવું કે જો આપણે એમ માનીએ છીએ કે—
 ગીત-ગીત-પારણે મેંદો (હું) આજાહેને ઝુલણું; આધને પારણીએ
 ધ્રુમરી (અને) પુતળીએ પંચસૂત્ર—આધને—

અર્થ - મારા બાળને ઉંઘાડતાં ગાવાનું ગીત. બાળનું જણાવું સામે છે
તેથી તો ગાતાં દોરી ખેંચાને હાથમાં નાંખું.

હે રંગલા? રંગલા ઘોડીઆમાં તમે સુઈ જાવ, હું તમને ઘણા હેત
વડે લીંચકા નાખું, હે ભાઈ તમારે ઘોડીએ પૂડીએ બોદાવું અને લાક-
ડાની પૂતળીએ બેસાડું—મારા ભાઈને.

(ર) અ-વયુ—પારણે ચારેલી સાંસની ચક્રી ચડવું (અને) પોપટ
પડાવું, મનને સ્થિતિ રાખવા ચારણે એને ચડાવું—ભાષને.

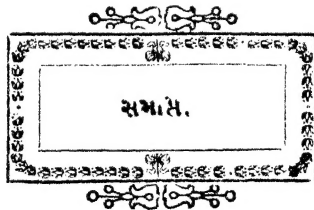
અર્થ—ઘોડામાં ઉપર ચીતરેલી ચીંચનથી શરૂ થીઓ અને બણતો
હોય એવી રીતે પેપર બે માફ, અને હે બાઈ તારે સાઈ સાની રીતે
રમત માટે મોર સોતેથી મદાવું—માગ બહને.

(૩) અન્યથા—પારણીએ મખમલ (પત્તે) ચૂંટી લીધા તથા-
પણે પપરવું (અને) ચૂંટાતી સેજ ચિનાઈ ચાલુઆત) ચપના
કાંઈ મિઠાઈ—મળે.

અર્થ—ઘોડીઆમાં તરતની ભરેલી મખમલ અને મશરૂની ગાદીઓ પથરાવું અને તે ઉપર ચીન દેશમાં બનેલી ચાદર અને ચંપાના ફૂલ પાથરી સુવાને માટે પથારી પાથર—મારા ભાઈને.

(૪) અન્વય—હે વહાલા હીરની દોરીઓ હાંચોળું અને ઘેરાં ઘેરાં ગીત ગાઉં, (હે) લાડકડા બાઈ (ન્યારે) બાંધીને ઉડશે (ત્યારે) ગળવે આવું ધાલીશ—ભાઈને.

અર્થ—હે મારા વહાલા! હું હીરની દોરી બાંધી હાંચકા નાંખું, અને આંખમાં ઘેન આવે એવાં મધુરાં ગીત ગાઉં, હે મારા લાડકવાયા તમે જારે બાંધીને ઉડશે ત્યારે તમારા ખીસામાં (ધુંજમાં) આવું ધાલીશ—મારા ભાઈને.

ઝાડર ખખર.

ખીજ ધોરણની નોટ ત્યા અર્થ હવે પછી
તૈયાર થશે તેમજ હમારા તરફથી મુખ્યગીત
સામાન્ય જુગોળ ડિક્ટેશન પ્રકારે વિગેરે બહાર
પાડવાની જોડવણ કરવામાં આવી છે. એ
મીનાય હમારે ત્યાંથી શાળાપયોગી શુક્રો
નાવેલો. ગાયનો, ગઝલો વિગેરે વિગેરે મળશે.

બહાર ગામના ઝાડરપર પુરતું ધ્યાન
આપવામાં આવશે.

મળવાનું ઠેકાણું:—

તાર ઓપ્રીન્સામે—સુરત.

